



Ўзбекистон Давлат бошқаруви тизимида “Ҳуқуқий давлат”
тамойилларини ривожлантириш масалалари
Содиков Хуршидбек Солижон ўғли Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон
Миллий университети магистранти
sodikovkhurshidbek11@gmail.com

Проблемы развития принципов “Правового государства” в системе
Государственного управления Узбекистана
Содиков Хуршидбек Солижон угли, магистрант Национального
университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека
sodikovkhurshidbek11@gmail.com

Issues of Developing the Principles of a “Rule-of-Law State” in the Public
Administration System of Uzbekistan
Sodikov Khurshidbek Solijon ugli, Master’s student at the National University of
Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
sodikovkhurshidbek@gmail.com

Аннотация. Ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси давлат бошқаруви тизимида “ҳуқуқий давлат” таможилларини ривожлантиришнинг долзарб масалаларига бағишланади. Мақолада ҳуқуқий давлат концепциясининг назарий асослари, Ўзбекистонда уни амалга оширишдаги муаммолар ва истикболли йўналишлар кўриб чиқилади. Хусусан, қонун устуворлиги, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, давлат органларининг шаффофлиги ва коррупцияга қарши курашиш каби муҳим жиҳатлар таҳлил қилинади. Шунингдек, Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотлар ва уларнинг натижаларига алоҳида эътибор қаратилади. Мақола хулосасида келгусидаги ривожланиш учун таклифлар берилади.

Калит сўзлар: Ўзбекистон Республикаси, ҳуқуқий давлат, давлат бошқаруви, қонун устуворлиги, инсон ҳуқуқлари, шаффофлик, коррупцияга қарши курашиш, ислохотлар.

Аннотация. Данная статья посвящена актуальным вопросам развития принципов “правового государства” в системе государственного управления Республики Узбекистан. В статье рассматриваются теоретические основы концепции правового государства, проблемы ее реализации в Узбекистане и перспективные направления. Особое внимание уделяется таким важным



аспектам, как верховенство закона, защита прав человека, прозрачность государственных органов и борьба с коррупцией. Также акцентируется внимание на реформах, проводимых в Узбекистане, и их результатах. В заключении статьи предлагаются рекомендации для дальнейшего развития.

Ключевые слова: Республика Узбекистан, правовое государство, государственное управление, верховенство закона, права человека, прозрачность, борьба с коррупцией, реформы.

Abstract. This article is dedicated to the pressing issues of developing the principles of a “rule-of-law state” within the system of public administration of the Republic of Uzbekistan. The article examines the theoretical foundations of the concept of a rule-of-law state, the challenges of its implementation in Uzbekistan, and prospective directions. Special focus is placed on key aspects such as the rule of law, protection of human rights, transparency of state institutions, and anti-corruption efforts. Additionally, the reforms being implemented in Uzbekistan and their outcomes are highlighted. The article concludes with recommendations for future development.

Keywords: Republic of Uzbekistan, rule-of-law state, public administration, rule of law, human rights, transparency, anti-corruption, reforms.

“Хуқуқий давлат” концепцияси замонавий давлат бошқаруви тизимларида асосий тамойиллардан бири сифатида эътироф этилади. У қонун устуворлиги, давлат органларининг фаолиятида шаффофлик ва адолатлилик, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг кафолатланиши каби муҳим жиҳатларни ўз ичига олади. Ўзбекистон Республикаси мустақилликка эришгандан сўнг, давлат бошқаруви тизимини модернизация қилиш ва уни демократик принципларга мослаштириш йўлида муҳим қадамлар ташлади. 2017 йилдан бошлаб амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотлар, хусусан, “Халқ билан мулоқот” ва “Очиқлик” сиёсати, мамлакатда ҳуқуқий давлатнинг асосий тамойилларини ривожлантиришга хизмат қилмоқда.

Ўзбекистонда ҳуқуқий давлат тамойилларини амалга ошириш нафақат миллий қонунчиликни такомиллаштириш, балки давлат идораларининг фаолиятини жамият манфаатларига мослаштириш ва фуқароларнинг сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқларини таъминлашни ҳам талаб қилади. Бу жараёнда бир қатор муаммолар, жумладан, бюрократия, коррупция, давлат органларининг очиклиги ва масъулиятининг етарли даражада бўлмаслиги каби омиллар мавжудлиги кузатилади. Шу билан бирга, сўнгги йилларда олиб



борилаётган ислохотлар, қонунчилик базасини мустаҳкамлаш ва халқаро тажрибани қабул қилиш орқали ушбу муаммоларни енгишга қаратилган муҳим қадамлар ташланмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги Конституциясининг 1-моддасида мамлакат демократик, ҳуқуқий ва ижтимоий давлат [1.] сифатида эълон қилинган. Бу тамойилни амалда татбиқ этиш учун сўнгги йилларда бир қатор қонунчилик ислохотлари амалга оширилди, давлат бошқаруви тизимини модернизация қилиш ва фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини ошириш бўйича муҳим қадамлар ташланди. Бироқ, бу жараёнда бир қатор муаммолар ва тўсиқлар мавжудлигини ҳам инкор қилиб бўлмайди. Масалан, қонунларнинг ижросидаги камчиликлар, коррупция, бюрократия ва фуқароларнинг ҳуқуқий билимларининг етарли даражада бўлмаслиги ҳуқуқий давлатнинг тўлиқ шаклланишига тўсқинлик қилмоқда.

Ҳуқуқий давлатнинг назарий асослари ва унинг Ўзбекистондаги тарихи ҳуқуқий давлат концепцияси тарихан ғарб демократияларида ривожланган бўлиб, унинг асосий тамойиллари Аристотель, Джон Локк ва Монтескьё каби мутафаккирларнинг ишларида ўз аксини топган. Замонавий даврда эса бу концепция халқаро стандартлар, жумладан, БМТнинг Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси каби ҳужжатларда мустаҳкамланган.

Ўзбекистон Республикасида 1992 йилда қабул қилинган Конституция мамлакатда қонун устуворлигини таъминлаш учун муҳим асос бўлди. 2016 йилдан бошлаб янги раҳбарият бошчилигидаги ислохотлар бу жараёнга янгича импульс берди. Масалан, “Ҳаракатлар стратегияси” (2017-2021) ва “Ўзбекистон-2030” стратегиясида ҳуқуқий давлатни мустаҳкамлаш асосий вазифалардан бири сифатида белгиланди[3].

Ўзбекистонда қонун устуворлигини таъминлаш: амалий қадамлар сўнгги йилларда Ўзбекистонда қонун устуворлигини таъминлаш бўйича бир қатор муҳим қадамлар қўйилди:

- 1) Қонунчилик базасини такомиллаштириш: 2022 йилда “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги қонун қабул қилиниб, давлат хизматчиларининг фаолиятини шаффоф ва қонунга мувофиқ амалга оширишга қаратилган[2].
- 2) Суд-ҳуқуқ ислохотлари: Суд тизимининг мустақиллигини ошириш мақсадида судьяларни танлаш ва тайинлашда шаффоф механизмлар жорий этилди.



3) Коррупцияга қарши курашиш: 2020 йилда Коррупцияга қарши курашиш агентлиги ташкил этилиб, давлат бошқарувидаги очиқлик ва ҳисобдорликни оширишга хизмат қилмоқда. Бу ислохотлар фуқароларнинг давлат органларига ишончи ошишига хизмат қилди.

Масалан, Transparency International ташкилоти маълумотларига кўра, Ўзбекистоннинг коррупция индексидаги кўрсаткичлари[4.] 2016 йилдан бери муайян даражада яхшиланди.

Ўзбекистонда ҳуқуқий давлатни шакллантириш борасида катта ютуқлар ва муҳим қадамлар амалга оширилмоқда. Шу билан бирга, муваффақиятларни мустаҳкамлаш ва янги босқичга кўтариш учун айрим жиҳатларга алоҳида эътибор қаратиш зарур. Жумладан, қуйидаги масалаларга эътибор қаратиш давлат бошқарувини янада такомиллаштиришга хизмат қилади.

Биринчи навбатда, қонунларнинг ижросидаги аниқлик ва самарадорликни ошириш муҳим. Қонунлар ўз вазифасини тўлиқ бажариши учун уларнинг амалий татбиқига жиддий эътибор қаратилмоқда. Ҳукумат ва тегишли идоралар томонидан қонунларнинг бажарилишини назорат қилиш тизимлари такомиллаштирилмоқда ва бу борадаги саъй-ҳаракатлар ортиб бормоқда.

Иккинчидан, аҳолининг ҳуқуқий маданиятини юксалтириш масаласи энг муҳим вазифалардан биридир. Фуқароларнинг ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларини тўғри тушунишлари, қонунларга амал қилишлари учун кенг жамоатчилик ва таълим муассасаларида ҳуқуқий тарғибот ишлари фаол олиб борилмоқда. Бу йўналишда давлат органлари ҳамда фуқаролик жамияти институтлари биргаликда самарали лойиҳаларни амалга оширмоқда.

Учинчидан, бюрократия ва коррупцияга қарши курашиш бўйича тизимли чоралар амалга оширилмоқда. Бу муаммоларни бартараф этиш учун давлат идоралари ичида шаффофлик ва масъулиятни оширишга қаратилган ислохотлар давом этмоқда. Қонунбузарликларга нисбатан қатъий чоралар кўриляётгани билан бирга, жамоатчилик назоратини кучайтириш йўллари ҳам жорий этилмоқда.

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда ҳуқуқий давлатни барпо этиш йўлида бир қатор муҳим қадамлар қўйилди. Қонун устуворлигини таъминлаш, давлат бошқарувини такомиллаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш бўйича амалга ошириляётган ислохотлар ижтимоий ҳаётда ўз самарасини бермоқда. Шу билан бирга, мазкур жараёнда ҳал қилиниши лозим бўлган айрим муаммолар ҳам мавжуд. Хусусан, қонунлар қабул қилинганидан сўнг уларни



амалиётда тўлиқ ва самарали ижро этиш бўйича ҳали ҳам иш олиб бориш талаб этилади. Бу соҳадаги саъй-ҳаракатлар давом эттирилмоқда ва ижро интизомини оширишга қаратилган чоралар кўрилмоқда. Фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини ошириш ҳам муҳим вазифалардан бири ҳисобланади. Охириги йилларда аҳоли ўртасида ҳуқуқий тарғибот ишлари фаоллаштирилганига қарамай, бу борада янада кенг қамровли ва тизимли ёндашув талаб этилади. Шу орқали ҳар бир фуқаронинг ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларини англаб етиши таъминланади.

Бюрократия ва коррупцияга қарши курашиш масаласи ҳам давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири бўлиб қолмоқда. Ислохотлар доирасида шаффофликни таъминлаш, давлат хизматларини рақамлаштириш ва жамоатчилик назоратини кучайтириш орқали бу муаммони бартараф этиш бўйича аниқ чоралар кўрилмоқда.

Умуман олганда, мавжуд муаммоларга қарамасдан, Ўзбекистонда ҳуқуқий давлат барпо этиш ва самарали давлат бошқарувини шакллантириш йўлида барқарор ҳаракат давом этмоқда. Бу жараёнда фуқароларнинг фаол иштироки ва давлат органлари билан ҳамкорлиги муҳим аҳамият касб этади.

Ўзбекистонда ҳуқуқий давлат тамойилларини ривожлантириш мамлакатнинг узоқ муддатли демократик, ижтимоий ва иқтисодий тараққиётини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади. Сўнгги йилларда бу йўналишда амалга оширилган ислохотлар, жумладан, қонунчилик базасини такомиллаштириш, суд-ҳуқуқ тизимини модернизация қилиш ва коррупцияга қарши курашиш бўйича ташкил этилган махсус механизмлар муайян натижалар бермоқда. Масалан, суд тизимининг мустақиллигини оширишга қаратилган қадамлар, “Электрон ҳуқумат” тизимининг ривожланиши ва давлат хизматларининг шаффофлигини таъминлашга доир саъй-ҳаракатлар фуқароларнинг давлат органларига бўлган ишончини мустаҳкамлашда муҳим ўрин тутмоқда. Шунингдек, халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик ва глобал стандартларга мослашиш бўйича олиб борилаётган ишлар Ўзбекистоннинг дунё ҳамжамиятидаги обрўсини оширишга хизмат қилмоқда.

Бироқ, юқоридаги муваффақиятларга қарамай, ҳуқуқий давлатнинг тўлиқ шаклланишида бир қатор тўсиқлар ва муаммолар мавжудлигини инкор этиб бўлмайди. Қонунларнинг ижросидаги камчиликлар, айрим ҳолларда бюрократия ва коррупциянинг сақланиб қолиши, шунингдек, аҳолининг ҳуқуқий маданияти ва хабардорлигининг пастлиги бу жараёнга тўсқинлик қилувчи омиллар



сифатида кўзга ташланади. Ушбу муаммоларни бартараф этиш учун давлат бошқаруви тизимидаги ислохотларни янада чуқурлаштириш, қонунларни амалга оширишдаги назорат ва мониторинг механизмларини кучайтириш, аҳолининг ҳуқуқий билимларини оширишга қаратилган тарғибот ва таълим ишларини кенгайтириш зарур.

Мақолада келтирилган тавсиялар, хусусан, давлат хизматларини рақамлаштиришни янада ривожлантириш, фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини оширишга қаратилган таълим дастурларини кучайтириш ва халқаро тажрибадан фойдаланиш орқали Ўзбекистонда ҳуқуқий давлатнинг мустаҳкам базасини яратиш мумкин. Бу нафақат давлат бошқаруви тизимининг самарадорлигини оширади, балки фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларининг тўлиқ кафолатланишига, уларнинг давлат бошқарувида фаол иштирок этишига ва умуман, ҳаёт сифатининг яхшиланишига хизмат қилади.

Умуман олганда, ҳуқуқий давлатнинг ривожланиши Ўзбекистон учун нафақат сиёсий ва ҳуқуқий ислохотларнинг бир қисми, балки мамлакатнинг барқарор ва фаровон келажагини куришдаги асосий йўналишлардан биридир. Бу йўлдаги саъй-ҳаракатларни давом эттириш ва мавжуд муаммоларни енгиб ўтиш орқали Ўзбекистон ўзининг Конституциясида белгиланган демократик ва ҳуқуқий давлат сифатидаги мақсадларига тўлиқ эришиш имкониятига эга бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2023.
2. “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни, ЎРҚ-788-сон, 2022 йил 8 август.
3. Ш.Мирзиёев. “Ўзбекистон-2030” стратегияси: Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт йўли. – Тошкент: Ўзбекистон, 2023.
4. Transparency International. Коррупция индекси 2022.
5. Аристотель. “Сиёсат”. – Тошкент: Шарқ, 2000.
6. Монтескьё. “Қонунлар руҳи ҳақида”. – Тошкент: Адолат, 1999.
7. БМТ. Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси, 1948 йил.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси. – Тошкент, 2017.

